

HELYI TUDÁS, HELYI KORMÁNYZÁS, HELYI FEJLESZTÉS

Pálné Kovács Ilona

az MTA levelező tagja,

MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Regionális Kutatások Intézete

palne@rkk.hu

Bevezetés

A tudás, a hatalom és kormányzás összefüggés-rendszerét a szociológia és politikatudomány széles megközelítésben tárgyalja, a hatalom általános sajátosságai, szereplői, a tudás birtokosai, és a társadalmi részvétel egyaránt relevánsak. A közpolitika tudománya a tudás termelése, terjedése és közpolitikai hatásrendszere közötti összefüggésre koncentrálnak, hangsúlyozva, hogy a kormányzási rendszerek alkalmassága meghatározza a tudás „termelését” és terjedését, hasznosulását is. A tudás és kormányzás kérdésköréhez tanulmány más módon közelít, egyrészt az összefüggéseket térbeli keretbe rendezi, másrészt összekapcsolja a fejlesztéspolitikával. Ha a helyi gazdaságfejlesztés alatt nem csupán szociális célú beavatkozást értünk, hanem a gazdaság modernizációjának fontos dimenzióját, és a növekvő területi különbségek csökkentésének eszközét, akkor fel kell tenni a kérdést, vajon képesek e az önkormányzatok a helyi gazdaságfejlődést a helyi tudásokra alapozni, és ezt a folyamatot vezérelni?

A helyi tudás

A tudás felértékelődése evidencia, s a fejlődéshez szükséges tudások differenciálódásának

felismerésén is túl van a tudomány. Egyértelművé vált, hogy a hasznos tudások köre jóval bővebb a tudományos tudásnál, a tudástársadalom fogalma folyamatosan tágult, megjelent az információs társadalom, posztipari vagy posztmodern társadalom, illetve a hálózatos társadalom fogalma (Stehr, 2007), melyek a tudás terjedésére, interakcióira koncentrálnak.

A posztipari társadalom két okból tudástársadalom, egyrészt, mert az innováció forrásai növekvő mértékben a kutatásból és fejlesztésből származnak, másrészt a társadalom jövedelme és a foglalkoztatás is döntő mértékben a tudás területére esik. Elterjedt viszont az a nézet is, hogy a társadalom- és humántudományi ismeretek kevésbé hasznosak, gyakran szembeállítják az alap- és alkalmazott kutatásokat is. A hagyományos értékorientált tudományágak egyre inkább átadják a helyüket az ún. cselekvésorientált tudományágaknak.

Az információ a tudás eltérő módjait hozza létre, amiben a társadalomtudományoknak döntő szerepük van. Az információ létrehozása, továbbítása a termelékenység és a hatalom alapvető forrásává válik. Az idő és a tér a tudástermelés fontos elemei, az internetre épülő világban sem tűnik el a földrajz, a

történelem és az intézmények szerepe, a helyek megmaradnak, csak hálózatba foglalva.

A tudásra épülő gazdaságban és társadalomban a szakértők válnak fontossá, a tudást elérhetővé kell tenni. A kapcsolatok komplexitása és az igényelt erőforrások miatt a tudásalapú foglalkozások szakértő csoportjai kerülnek a figyelem középpontjába. Az ún. tudásközösségek, a szakértők hálózatai képesek közvetlen hatást gyakorolni a közpolitika formálására. A politikát ennek ellenére nem a technokraták uralják. A külső szakértői tudásokat, innovációkat belső mechanizmusokba kell becsatornázni a bürokraták közvetítésével. A szakértőkkel szembeni bizalom ugyanis gyenge. Max Weber egyedül a vállalkozókat tartotta függetlennek a bürokráciától, akik birtokolják és használják is a működésükhöz szükséges információkat (Stehr, 2007).

A tudás szerepe nem csak a gazdaságban érvényesül. A tudástársadalmak új módszerekkel ruházzák fel a civil társadalmi szereplőket, javítva a társadalom alkalmazkodóképességét, az ún. reflexív tudást. A szakértők az országos és helyi nyomásgyakorló és egyéb civil csoportok támogatásával áthidalják a szakértői és laikus tudás közötti távolságot. A politikai részvétel nem csupán legitimál, hanem értelmez, befolyásol, vagy ellenáll a kormányzat által kezdeményezett intézkedéseknek. A kormányzáshoz egyre inkább ismerünk kell a mikropolitikai, egyéni, civil polgári megnyilvánulásokat, ami a helyi tudás része. A bizalomra épülő deliberatív modellek szükségessé teszik a tudásközösségek és a civil közösségek közötti együttműködést, speciális dialógusteknikák kifejlesztését.

A *tudásalapú kormányzás* kifejezést egyébként ritkán használják (Furukawa – Hoshino, 2001), helyette az evidenciákon alapuló kormányzással találkozunk gyakrabban a szakiro-

dalomban, hangsúlyozva, hogy a közpolitika szakértői tudásra, szervezéstudományi ismeretekre épül, még akkor is, ha ennek gyakorlata kritika tárgya. Ezek a tudások korántsem érvényesülnek automatikusan és mindenütt. Egyre gyakrabban teszik fel a kérdést: hol a határa a technokrata tudásnak a demokratikus legitimitációval szemben?

Az innováció, a technológiai tudás, a tudás gazdaság sokkal ismertebb és gyakrabban emlegetett fogalmak a gazdasági versenyképességgel összefüggésben. Az innovációval foglalkozó szakirodalom nemzeti és regionális léptékben gondolkodik. A nemzeti (centralizált) innovációs rendszer alapja, hogy a versenyszektorban született újítás terjedését, cseréjét a közszektor segíti elő, támogatva a cégek K+F-aktivitását, csökkentve az innovációs erőfeszítések költségeit. A modell újabbban nagy figyelmet fordít a humán erőforrás fejlesztésre, a tudástermelés gazdasági szereplőire, és magára a tanulási folyamatra. A mintának tekintett dán (aalborgi) innovációs rendszer erejét a magas és kiegyenlített jövedelmi viszonyok, az erős társadalmi szolidaritás, a nemek egyenlősége, a fejlett demokrácia garantálja. Az innováció számára fontos gyors változásokat csak a társadalmi tőke stabilizáló szerepével lehet kezelni (Lundvall et al., 2002, 225.). A különösen a déli országok számára ideális modellben az erős központi állami szerepvállalás ad dinamikát a szektorok és régiók számára a globális versenyben. Az ún. *platform modellben* a regionális intézmények a helyi tudásokat kapcsolják be a távolsági hálózatokba (Vale, 2011). Az ún. *regionális innovációs rendszerek* is (RIS) az alulról kezdeményezett kísérletezést és kommunikációt hangsúlyozzák. A távolsági hálózatok szerepének felértékelődése ellenére lényegük a földrajzi közelség használata (Vale, 2011).

Mások szerint viszont a régiók csupán a nemzeti innovációs politika terei, amelyek sok esetben nem is képesek a nemzeti innovációs politikák érdemi, helyi befolyásolására (Uyarra-Flanagan, 2010). Mindenesetre mindegyik innovációs rendszerben fontos szerepe van a helyspecifikus tudásnak és interaktivitásnak. A közelség alapvető fontosságú a szervezeti és társadalmi tanulásban, a távolsági hálózatok iránti bizalom sokkal kisebb, a helyismeret (local buzz) nem pótolható az uniformizált modellekkel (Morgan, 2004).

Így jutunk el a helyi tudás fogalmáig. Ahogy a tudás maga, továbbá érvényesülési formái és csatornái differenciálódnak, úgy válik egyre fontosabbá a tudás konkrét kontextusa is. A különböző tudásformák (intézményi, milió, szakértői, piaci, termelési, helyi stb.) egymáshoz való viszonyát Ulf Matthiesen (2005) tudásképeknek (knowledgecape) nevezte el. Egy-egy döntés, közpolitikai akció során különböző tudások keveréke érvényesül. A helyi tudás is „keverék” tudásnak tekinthető. A hely mindig sajátos, konkrét keverékét adja a különböző tudástípusoknak, és a helyről szóló tudás maga is egyre inkább önállósodik a tudásformák között. Clifford Geertz teszi fel a kérdést: ki ismeri jobban a folyót a hidrológus vagy aki úszik benne? Ez attól függ, mit értünk tudás alatt, és mire használjuk (Geertz, 1992, 134.). A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy a helyi tudás hogyan állítható a helyi kormányzás és gazdasági fejlődés szolgálatába.

Helyi tudáson alapuló kormányzás

A kormányzási rendszerek különbözőek abban, hogy milyen kompetenciateret és mozgásteret (önállóságot) adnak a helyi kormányzatoknak, mennyire centralizáltak vagy decentralizáltak. A decentralizáció a politikai rendszer egésze szempontjából a demokrácia

egyik érvényesülési eszköze lehet. További kérdés, hogy a kormányzati teljesítmény, benne a gazdaságfejlesztés hatékonysága összefügg-e a kormányzás térbeli szerkezetével. A centralizáció-decentralizáció optimuma nagyon összetett, térben, időben változó tényezők függvénye, nehéz általánosítható érvényű törvényszerűségeket felállítani. Vannak, akik úgy találták, hogy a gazdaságilag jól teljesítő országok többnyire decentralizáltak, míg többen elismerik, hogy nincs elegendő evidencia – tegyük hozzá, módszer sem – a decentralizáció előnyeinek és hátrányainak a megítéléséhez (Banting-Costa – Font, 2010). A demokrácia, hatékonyság és decentralizáció összefüggései összetettek.

Minden elméleti és módszertani bizonytalanság ellenére helyben is „kormányozni kell”, ennek minősége hatást gyakorol a helyi életkörülményekre és a gazdaságra is. A helyi közjogi önállóság azonban nem elegendő. A helyi önkormányzatok közfunkciókban betöltött szerepe, költségvetésből, közösségi forrásokból való arányos részesedése, szervezeti kapacitások nélkül az önkormányzati rendszer kiüresedik. A helyi kormányzás működését meghatározza az általános kormányzási környezet. Rosszul teljesítő kormányzás mellett a helyi kormányzatok sem működhetnek jól, bár jó helyi kormányzással ideig-óráig ellensúlyozni lehet a kedvezőtlen makrokormányzási környezetet. Optimálisnak a szinergia tekinthető, amikor a két kormányzási szint jó teljesítménye összeadódik, segíti egymást. A decentralizált rendszerek adják meg az esélyt a helyi kormányzatok számára, hogy helyben alakítsák ki az optimális döntések kereteit. Az eséllyel élni korántsem egyszerű, a helyi kormányzás mindenkori kihívása, hogy képes legyen az adott helyen és időben a problémák megoldására.

Akkor „jó” a helyi kormányzás, ha helyben képes jó válaszokat adni. A helyi kormányzás adottsága, hogy alkalmat nyújt a részvételre, miután a legközelebb van az érintettekhez, a legkevésbé van ágazati mechanizmusokba zárva, tehát képes komplex döntéseket hozni, s azokat a helyi tudásra (is) alapozni. Kétségtelen ellentmondás, hogy minél komplexebb a döntéshozás, annál nagyobb a szereplők közötti szelekció kényszere, illetve veszélye. A kormányzat nyitottsága az egyszerű döntéseknél nagyobb, komplex döntések esetében alkudozós mechanizmusokkal születő konszenzusokra van szükség. A „zűrös” (messy) problémák egyedi megoldásokat igényelnek, szükségszerűek a kísérletek és a tévedések is. Az ilyen *messy* rendszerek könnyebben tanulnak, jobban alkalmazkodnak, a háttérközösségek úgy működnek, mint a görög drámában a kórus (Taylor, 2000, 1031.). Nincs tehát egységes recept, a döntéshozatal folyamatosan formálódik, és a tanulásnak különböző fázisai vannak. Patsy Healey (2004) a helyben kreatív kormányzási mód ideális modelljét

az 1. táblázatban részletezett attribútumokhoz köti. E szintek és dimenziók mentén elemezhetővé válnak a konkrét helyi kormányzási megoldások. A bevonás alatt nem csak a szokványos intézmények és szektorok részvételét értjük, láthatóvá kell tenni a láthatatlant, a komplex, gyakran rejtett, helyi tudást is. A fejlődés a kormányzásban nem jelent feltétlenül új intézményt vagy új szereplőt, hanem odafigyelést a diskurzusokra és működési gyakorlatokra. Mindenhol másra van szükség, például új szereplők mozgósítására, a politika és a hivatal közötti bizalmatlanság feloldására, a kulcsszereplők motiválására, az üzleti szektor bekapcsolására. A különböző dinamikákat konkrét célok érdekében kell összetereelni. A stratégiai vezérlési kapacitás (*leadership*) képes figyelni a veszélyekre, támogatni a kezdeményezéseket, sinergiákat képezni, foglalkozni a feszültségekkel, korlátokkal, megőrizve a kormányzás kulturáltságát.

A helyi kormányzás hosszú tanulási folyamat, és érvényesülnie kell a kormányzás megújítására irányuló igénynek. Tolerancia

döntéshozási szint	a döntéshozás dimenziói
speciális epizódok	sokfajta szereplő
	nyitott arénák
	stimuláló környezet
kormányzási folyamatok	sokfajta hálózat, koalíciók lazán kapcsolódva
	érintettek nyitott kiválasztási folyamata
	nyitott viták
	helyzetbehozó, öntámogató gyakorlatok
	a helyi kezdeményezéseket respektáló helyi folyamatok
kormányzási kultúra	a sokszínűség értékelése
	az utilitarizmus mellett tolerancia és érzékenység
	önszabályozás, támogató attitűd

1. táblázat (forrás: Healey, 2004, 18)

és érzékenység szükséges annak felismeréséhez, hogy nagyon különböző egyének és csoportok energiáira, tudására támaszkodik egy-egy város, térség megújulása. A helyi kormányzatok világa nagyon sokszínű, és különböző sikerrel képesek mozgósítani a helyi tudást, alkalmazkodni a változásokhoz. A tágabb kormányzási rendszer adta felhatalmazás és eszköztrendszer tehát csak kiindulópont a sikeres, „jó” helyi kormányzáshoz, amelynek egyik fontos erőforrása a helyi tudás, a helyi körülmények ismerete, és a szereplőkkel való együttműködés képessége. A helyi tudás hasznosításának, a helyi kormányzás innovációjának folyamatában ma már fontos szerepet játszanak a nemzetközi tapasztalatok is. Az igazán sikeres polgármesterek részesei nemzetközi hálózatoknak, a legspeciálisabb helyi tudásukat összekapcsolják a globálissal (Beal – Pinson, 2014).

Helyi gazdaságfejlesztés

A regionális tudományi, közgazdaságtani iskolák a gazdasági versenyképesség és a területi különbségek forrását különböző tényezőkben jelölik meg: telephelyi, agglomerációs előnyökben, az innovációban, a munkaerő, a társadalmi tőke, területi tőke minőségében stb. Abban is nagy véleménybeli eltérések vannak, hogy milyen területi lépték ideális a fejlesztéspolitika számára, egyáltalán, milyen léptéket értünk helyi gazdaságfejlesztés alatt. Amikor a tudás, az innováció szerepe felől közelítenek a gazdasági fejlődéshez, más és más léptéket és szereplőket favorizálnak. Az utóbbi évtizedekben a régiók, metropolisz térségek váltak a legfontosabb területi szereplőkké, miután a közgazdasági, regionális gazdaságtani kutatások rámutattak az endogén erőforrások mozgósításának szükségességére, a regionális lépték méretgazdasági elő-

nyeire. Versenyképes gazdasági bázis hiányában különösen a vidéki, illetve a fejletlenebb városi régiókban van szükség a nem terjeszthető, lokális értékek, tudások kormányzási eszközökkel való mozgósítására.

A fejlesztéspolitika hatékonysága nemcsak a méretgazdaságossági, makrogazdasági támogatási eszközök milyenségével függ össze, hanem a kormányzás kapacitásaival is, és ezzel szoros összefüggésben társadalmi beágyazottságával, komplexitásával, nyílt vagy zárt, hierarchikus vagy horizontális jellegével. A helyi gazdaságfejlesztés fontos sajátossága, hogy noha többszereplős, mégis a helyi kormányzatok játszanak elsődleges szerepet benne (Mezei, 2006). Ugyanakkor nem közböbös, hogy a gazdaságfejlesztésben jellemző különböző hálózatok milyen kapcsolati tőkére, illetve bizalomra épülnek. Az anyagi, a tudás-, és társadalmi tőke együttesen szükséges a szereplők, érdekelték céljainak eléréséhez, ennek összehangolása lenne a helyi gazdaságfejlesztés feladata.

A falusi és a városi terek, fejletlen és fejlett régiók fejlesztése és kormányzása gyakran elkülönült célok és mechanizmusok mentén történik, miközben egymásra utaltságuk és kapcsolatuk evidencia lenne. Nemcsak a dinamikus, tudásintenzív gazdasággal rendelkező régiókban, hanem a vidéki, fejletlen térségeket jellemző közösségi alapú, a helyi erőforrásokra építő, sokszor szociális célú, illetve ökológiai értékek által dominált helyi gazdaságfejlesztés is igényli a helyi tudást, illetve a helyi tanulási folyamatok segítségét. Erre szolgálnak például, az ún. *locavor* mozgalmak, amelyek a termelés és fogyasztás közelségét etikai és ökológiai értéként kezelik. A lokalitás, a földrajzi helyhez kötött, ún. endogén erőforrások és helyi tudás az önfenntartó képességen túl versenyképességet is eredmé-

nyezhet, ha a termelés helymarketingje segítségével szorosan összekapcsolódik a globális folyamatokkal (Torre – Traversac, 2011). A rurális terek fejlesztésének kormányzása a közelség, a szomszédság erejére épül, erősebben közösségi, társulási jellegű, hasonlóan a városi kormányzáshoz, ott is érvényesülnek a tágabb tereket átfogó gazdasági lobbik érdekei, és a tudáshálózatok is. A rurális térségek kormányzása sem mentes a konfliktusoktól, jelentkezhetnek súlyos konfrontációk, különösen a földhasználat, a környezetvédelem kérdéseiben, gyakran nem is elsősorban helyi, hanem távoli szereplők között. A vidéki térségek, falvak kormányzásában gyakran érvényesül hatalmi aszimmetria, a helyi kormányzás erős pozícióit nem mindig a helyi lakosok birtokolják. Izgalmas kihívás a város és környékének viszonyrendszere, ahol a szuburbán települések esetenként „csatlós” szerepbe kényszerülnek. Az aszimmetrikus hatalmi viszonyrendszer rányomja a bélyegét a térség fejlesztéspolitikájára is. A mezőgazdaság, a helyi erőforrásokra épülő diverzifikált gazdaságfejlesztés szempontjainak érvényesülése nagymértékben függ a döntéshozásban részt vevők érdekérvényesítő képességétől, természetesen amellet, hogy a helyi gazdaságfejlesztés hogyan illeszkedik az átfogóbb regionális és ágazati fejlesztéspolitikákba. A városok uralta vidéki térségek fejlesztésében is megjelentek a gazdasági és civil szereplőket átfogó informális hálózatok, amelyek ereje intellektuális fölényükből származik, a helyi és intézményi tudásokat közös céljaik szolgálatába állítva.

A városi terek kormányzása frekvenciátalibb érdeklődés tárgya, egyrészt a városok térszerző funkciója, másrészt gazdaságfejlesztési potenciálja okán. A városok gazdasága természetesen globalizáltabb, kevésbé „helyfüggő”, mégis, a város lokális sajátosságai a tudásalapú

gazdaságban, illetve a kulturális, illetve kreatív iparban betöltött szerepükkel értékelődhetnek fel. A kreatív osztály, kreatív város, a kreativitást támogató tolerancia és a milió szerepe a fejlesztéspolitikában a helyi tudásra, kreativitásra alapoz. A helyi hálózatokban az innováció szereplőinek, a konkrét helyi ideákat a hatalommal összekötő tudástermelőknek, a kreatív értelmiségnek feltétlenül helye van.

Intézményi szempontból a tudás és a helyi gazdaságfejlesztés összefüggését az egyetemek és K+F-intézmények vonatkozásában hangsúlyozzák különösen. Az egyetemeknek nagy szerepük van a helyi gazdaságfejlesztésben, tudástermelésben egyrészt a képzéssel, a kreatív, innovatív tudást birtokló szakértelmiség jelenlétével, másrészt a várossal közös kutatási-fejlesztési projektek formájában. A legmagasabb színvonalú kutatóintézetek, egyetemek gyakorolják a legnagyobb hatást a helyi fejlődésre, de messze nem mindenütt. Az egyetemek közötti verseny is hozzájárul a helyi fejlődéshez, a foglalkoztatáshoz. A felhalmozott tudás hasznosulása helyben nem automatikus. Az egyetemek és a helyi gazdaság összekapcsolódása sok tényező függvénye, az egyetem profilja is fontos. Az ún. regionálisan elkötelezett, szolgáltató egyetemek tevékenységében dominál a helyi szerepvállalás.

Magyar párhuzamok

A magyar fejlesztéspolitika elvileg felismerte a tudás szerepét mind az ágazati (innovációs, gazdasági) stratégiákban, mind a regionális fejlesztéspolitikában. Használjuk azokat a modelleket, amelyek a tudást a fejlesztési célok szolgálatába állítják, bár a hatások kritika tárgya (Török, 2006).

A helyi tudást és a gazdaság fejlődését összekapcsolni képes kormányzásnak nem kedvez a kormányzás központi és területi

modellje sem. Noha a rendszerváltás során létrehozott önkormányzati rendszerben az önkormányzatok nagy autonómiát élveztek, ez nem elég a hatékony helyi kormányzáshoz. A fejlesztési régiókban innovációs stratégiák készültek, ám a vállalatok és a tudástermelők között csak laza és instabil hálózatok épültek ki a regionális decentralizáció elmaradása, forráselosztási anomáliák, a közvetítő intézmények hiánya, a K+F-kapacitások aránytalanul magas fővárosi koncentrációja miatt. Az állami innovációs intézmények, fejlesztési ügynökségek uralta aszimmetrikus rendszer instabil, nélkülözi a gazdasági és innovációs szereplőket, tudásbirtokosok számára szükséges bizalmat és előrelátást. Az uniós és nemzeti közforrások felszívására létrehozott intézmények, s az ezek holdudvarában megjelent „fejlesztési koalíciók”, „tudásközösségek” nem épülnek tartós érdekközösségre és saját erőforrásokra.

Nemcsak az erőforrások hiányoznak azonban, hanem a helyi tudás mozgósításához feltétlenül szükséges kooperációs kultúra is. Kutatásaink (Gál, 2013) azt igazolták, hogy a regionális innovációs kormányzási rendszer rendkívül törékeny. Az intézményrendszer formálását pályázati ciklusonkénti rögtönzések jellemzik, ami mind szervezeti tudásban, mind kapacitásban nagy veszteségeket produkál, s a szereplőket nem ösztönözi hosszú távú gondolkodásra. Az intézményrendszert esetenként magára hagyó hektikus váltások megtörik a helyi kezdeményezéseket, funkcionális átfedésekhez, kapacitásbeli megosztottsághoz vezettek. A szervezeti kapacitások többnyire nem érik el a kritikus méretet, működésüket elsősorban az önfenntartás kényszere határozza meg.

A vidéki térségekben az uniós LEADER programok (*Liaison Entre Actions pour le*

Developpement de l'Economie Rurale – Községi kezdeményezés a vidéki gazdaság fejlesztéséért) jelentenének lehetőséget, amelyek a helyi tudást a helyi közösségek aktív szerepvállalásával kapcsolják össze sok más európai országban. Nálunk azonban a LEADER eredeti logikája az eddigi tapasztalatok alapján nehezen érvényesül.

Hasonlóan Kelet-Közép-Európa más államaihoz, nem jöttek létre a városi fejlesztési rezsimek tartós hálózatai sem (Lux, 2012), sok város, régió tudásbázisa feltáratlan, nem beágyazott. A várostervezési kötelezettségek okán készülnek városfejlesztési stratégiák, ezek során a helyi elit s esetenként a szélesebb helyi társadalom is szembesül a városfejlesztési szükségletekkel és feltételekkel. A tudás-transzfer szükségességét azonban fel sem ismerték sok helyen, nemhogy a helyi tudás bonyolult feltárási, becsatornázási mechanizmusainak helyhez illeszkedő változatával próbálkoztak volna. A helyi politikai elit általában sem a kognitív, deliberatív demokrácia, sem a tudásalapú fejlesztés iránt nem mutat nagy érdeklődést, a „hálózatok” inkább negatív konnotációban szerepelnek a hazai közpolitikai szótárban. A helyi elitek általában tisztában vannak a helyi egyetemek, tudásbázisok gazdaságfejlesztési jelentőségével, ugyanakkor a helyi önkormányzati vezetésnek nem tulajdonítanak kiemelkedő jelentőséget (Csizmadia – Páthy, 2010).

Kétségtelenül még ellentmondásosabb a kép a 2010 óta formálódó új állammodell és önkormányzati szabályozás nyomán, s nem igazán kedvező a helyzet a felsőoktatás és kutatás terén sem. Az erős centralizáció következtében az önkormányzatok jelentős közszolgáltatási kompetencia- és pénzügyi forrásvesztést szenvedtek el. Ugyanakkor a megyei és városi önkormányzatoknak a jövőben

sokkal nagyobb szerepet szánunk a fejlesztéspolitikában, nemcsak az uniós források felhasználásában, hanem a gazdaságfejlesztésben is. Erre az uniós szabályozás is ösztönöz, az ún. *place-based* szemléletű fejlesztéspolitikai sémák, mint az ún. integrált területi beruházás (ITI) és a közösségvezérelt helyi fejlesztés formájában (Finta, 2012). E sémákban a helyi önkormányzatok aktív generálói, stratégiai tervezői az integrált helyi fejlesztési programoknak, de nem kizárólagos szereplői. A helyi kormányzatok előtt álló kihívásokra sikeres választ adni a feltételek ismeretében nehéz lesz.

A helyi fejlődési folyamatok befolyásolására a formális felhatalmazáshoz a szűkülő eszköztár kevésnek ígérkezik. Források, kompetenciák hiányában elvesztik az önkormányzatok azt a lehetőséget, hogy birtokolják, il-

letve becsatornázzák a fejlesztésbe a helyi tudást. Továbbra is pályázati projektakciók véletlenszerű láncolata szívja fel a forrásokat, a bizonytalan jövőre bízva az új beruházások fenntarthatóságát, egymáshoz és a környezet-höz illeszkedését. Az eszköztelen, gyenge felhatalmazású önkormányzatok aligha tanulják meg a helyi tudásra épülő helyi gazdaságfejlesztés összetett, finom technikákra, helyi kísérletezésre, tanulásra épülő kormányzását. És akkor még nem is beszélünk a tudás fővárosi koncentrációjáról, a tudáspartnerekről, az egyetemek, a K+F sanyarú helyzetéről, a tudástranszfer hiányzó intézményeiről. Van még mit tanulni fent is, lent is.

Kulcsszavak: *helyi gazdaságfejlesztés, tudás, kormányzás, önkormányzatok, szakértők, civil társadalom, tervezés, hálózatok, részvétel*

IRODALOM

- Banting, Keith – Costa-Font, Joan (2010): Decentralization, Welfare, and Social Citizenship in Contemporary Democracies. Guest Editorial. *Environment and Planning C: Government and Policy*. 28/3. (ed): Federalism, Decentralisation, and the Welfare State. Special issue. 381–389. DOI:10.1068/c2803ed • <http://www.envplan.com/abstract.cgi?id=c2803ed>
- Beal, V. – Pinson, G. (2014): When Mayors Go Global: International Strategies, Urban Governance and Leadership. *International Journal of Urban and Regional Research*. 1, 302 – 318. DOI: 10.1111/1468-2427.12018 • <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2427.12018/pdf>
- Csizmadia Zoltán – Páthy Ádám (2010): Győri elit és a városfejlődés – A gazdasági és társadalmi folyamatok megítélése. *Tér és Társadalom*. 2, 63–91. • http://epa.oszk.hu/02200/02251/00039/pdf/EPA02251_Ter_es_tarsadalom2624.pdf
- Finta István (2012): Kihívások, kérdések, feladatok és lehetséges válaszok a 2014–2020. programozási időszakra. *Új Magyar Közgazdaságtudás*. 6, 33–42.
- Furukawa, Shun'ichi – Hoshino, Yoshiaki (2001): *Knowledge-Based Governance by Performance Measurement. Beyond the New Public Management*. Presented at the 62nd National Conference of the American Society for Public Administration. New Ark, March 2001 • https://www.jstage.jst.go.jp/article/jjoes2001/1/2/1_2_13/_pdf
- Gál Zoltán (szerk.) (2013): *Innovációbarát kormányzás Magyarországon. A regionális innovációs fejlesztéspolitikai kihívásai*. MTA KRTK, Pécs • http://www.regscience.hu:8080/jspui/bitstream/11155/153/1/Gal_2013_innovaciobarat.pdf
- Geertz, Clifford (1992): „Local Knowledge” and Its Limits: Some Obiter Dicta. *The Yale Journal of Criticism*. 2, 129–135. • http://hypergeertz.jku.at/Geertz_Texts/Local_Knowledge_Obiter.htm
- Healey, Patsy (2004): Creativity and Urban Governance. *disP - The Planning Review*. 40, 158, 11–20. DOI: 10.1080/02513625.2004.10556888; *Policy Studies*. 25, 2, 87–102. DOI: 10.1080/0144287042000262189
- Kovács Zoltán – Egedy T. – Szabó B. (2011): A kreatív gazdaság földrajzi jellemzői Magyarországon. *Tér és Társadalom*. 1, 42–62. • http://epa.oszk.hu/02200/02251/00042/pdf/EPA02251_Ter_es_tarsadalom3534.pdf
- Lundvall, Bengt-Åke – Johnson, B. – Andersen, E. S. – Dalum, B. (2002): National Systems of Production, Innovation and Competence Building. *Research*

- Policy*, 31, 213–231. DOI:10.1016/S0048-7333(01)00137-8 • <http://infojustice.org/download/gcongress/dii/lundvall%20article%202.pdf>
- Lux Gábor (2012): A gazdaság szerepe a városi térségek fejlesztésében: a globális kihívásoktól a fejlesztéspolitikáig. In: Somlyódyné Pfeil E. (szerk.): *Az agglomerációk intézményesítésének sajátos kérdései*. Publikon, Pécs, 67–90. • https://www.academia.edu/3891066/A_gazdas%C3%Arg_szerepe_a_v%C3%Atrrosi_t%C3%A9rs%C3%A9gek_fejleszt%C3%A9s%C3%A9ben_A_glob%C3%Ailis_kih%C3%ADv%C3%Atsokt%C3%B3l_a_fejleszt%C3%A9spolitik%C3%A9g_Agglomer%C3%Aci%C3%ADk_kozep%C3%A9n_K+F_és_innov%C3%A1ci%C3%ADs_strat%C3%A9giai_dilemm%C3%A1k_Magyarorsz%C3%A1gon_2006-ban. *Magyar Tudomány*, 4, 432–444. • <http://www.matud.iif.hu/06apr/07.html>
- Matthiesen, Ulf (2005): *KnowledgeScapes. Pleading for a Knowledge Turn in Socio-spatial Research*. Working Paper. IRS, Erkner • <http://www.irs-net.de/download/KnowledgeScapes.pdf>
- Mezei Cecília (2006): A helyi gazdaságfejlesztés fogalmi meghatározása. *Tér és Társadalom*, 4, 85–96. • http://epa.oszk.hu/02200/02251/00025/pdf/EPA02251_Ter_es_tarsadalom2155.pdf
- Morgan, Kevin (2004): The Exaggerated Death of Geography: Learning, Proximity and Territorial Innovation Systems. *Journal of Economic Geography*, 4, 3–21. DOI: 10.1093/jeg/4.1.3
- Stehr, Nico (2007): *A modern társadalmak törékenysége: Tudás és kockázat az információs korban*. (ford. Rohonyi András) Gondolat–Infonia, Budapest
- Taylor, Marilyn (2000): Communities in the Lead: Power, Organisational Capacity and Social Capital. *Urban Studies*, 5–6, 1019–1035. DOI: 10.1080/00420980050011217
- Torre, André – Traversac, Jean-Baptiste (eds.) (2011): *Territorial Governance. Local Development, Rural Areas and Agrofood Systems*. Physica–Verlag, Springer, Berlin–Heidelberg • <http://www.andre-torre.com/pdf/PDFpub241N1.pdf>
- Török Ádám (2006): A krétakör közepén: K+F és innovációs stratégiai dilemmák Magyarországon 2006-ban. *Magyar Tudomány*, 4, 432–444. • <http://www.matud.iif.hu/06apr/07.html>
- Uyarra, Elvira – Flanagan, Kieron (2010): From Regional Systems of Innovation to Regions as Innovation Policy Spaces. *Environment and Planning C*, 4, 681–696. DOI:10.1068/c0961
- Vale, Mário (2011): Innovation Networks and Local and Regional Development Policy. In: Pike, Andy – Rodríguez-Pose, A. – Tomaney, J. (eds): *Handbook of Local and Regional Development*. Routledge, London–New York, 413–424. • https://www.researchgate.net/publication/235617675_Innovation_networks_and_local_and_regional_development_policy

